

zelében Ny–DNy, K–ÉK-i irányú vonalban helyezkedtek el minimális tájolásbeli különbséggel. Két felnőtt zsugorított temetkezése és egy gyermek rossz megtartású csontváza közül az egyik felnőtt sírjában három mészgöngy volt. A római kori telepmaradványra csak a körárkokban talált kerámia, terra sigillata töredékek és egy vízmosásszerű mély árokból előkerült bronzfibula utalt. A lelőhely Ny-i felében Árpád-kori objektumokat dokumentáltunk, két gödröt, két kemencét, valamint feltehetően karámként szolgáló négyszögletes és kettő körárkot.

A 27. lelőhely jelentősége abban áll, hogy újabb adatokat nyújt a Dunántúlon még alig ismert rézkori időszak településszerkezetéről és temetkezéseiről, a tűzdelt barázdás kerámia egyik legnagyobb ismert telepe.

Munkatársak: Molnár István régész, Mészáros Szilvia, Szőke Gábor technikusok.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

138. Kaposvár, Fészerlak

(Somogy megye) A

A Kaposvárt elkerülő 61-es út nyomvonalára 19. és 22. lelőhelyének Ny-i felében szennyvízvezeték építését határozta el az önkormányzat. A megelőző feltárások 2002 júliusában kezdődtek meg.

2002. szeptember 30. és október 7. között a szennyvízvezeték nyomvonalába eső szakaszt tártuk fel, egy-egy DDK–ÉÉNy-i irányú, 2 m széles, gépi munkával húzott kutatóárokkaival. Az ásatás nyomán régészeti jelenséget nem leltünk. A 19. lelőhelyen 700 m²-t, a 22. lelőhelyen 200 m²-t kutattunk meg. Bár a kohótelepen, a Kaposvárt elkerülő 61-es útvonal megelőző feltárásaihoz kapcsolódó, 2000 telén végzett terepbejárás során mintegy 300–400 m átmérőjű salakmezőt lokalizáltunk, azonban ezzel az ásatással kiderült, hogy a lelőhely felső sávja alatt már nincsenek régészeti objektumok, vagyis a szűk értelemben vett kohótelep jóval kisebb lett az eredetileg vártnál.

Munkatárs: Barta Gábor technikus.

KÖLTŐ LÁSZLÓ – GALLINA ZSOLT

139. Kaposvár, Kaposfüred, templom

(Somogy megye) I

2002. július 25-én a múzeum bejelentést kapott, hogy a kaposfüredi szennyvízcsatornázás során a templom előtt emberi csontvázaradványok kerültek elő. A helyszíni szemlén Gallina Zsolt és Somogyi Krisztina a templom előtti vezeték-bekötés gödrében, a kerítés DNy-i sarkánál több váz maradványát gyűjtötte össze. Másnap egy felnőtt egyed bolygatott csontvázát tártuk fel (1. sz.). A bal és jobb lábszárcsontok hiányoztak, valamint a jobb combcsontot a gödör ásása közben roncsolták. A jobb felkarcsont és a koponya bolygatott helyzete a később beásott csecsemő (2. csontváz) miatt adódott.

Az 1. csontváz jobb lába mellett szintén egy csecsemő csontváza feküdt (3. váz). Az 1. sírt bolygató csecsemő-temetkezés mellett felnőtt hosszúcsontjai feküdtek. Ezekenkívül még több szórvány csontvázaradványt gyűjtöttünk össze. Mellékletet sem a csontvázak mellett, sem a sírföldben, illetve a bolygatott földben nem találtunk.

Július 31-én ellenőriztük a csőfektetést. Közben az út túloldalán is kb. 50–60 cm mélységben a kábelfektető árokban is kerültek elő szórvány, bolygatott csontváz-töredékek, de leletanyag ezek mellett sem volt. A szennyvízcső fektetése során a felső rétegekből több csontváz maradványait tudtuk kiemelni, de egyik sem volt teljes. Leletanyag továbbra sem jelentkezett. A bolygatott csontvázak, amelyeket visszatemettünk, a templom körüli temető újkori részéhez tartozhattak.

KÖLTŐ LÁSZLÓ

140. Kaposvár, Taszári csomópont

(Somogy megye) B, Á

A 61. sz. elkerülő út 36. számú lelőhelyének D-i részét, ami a 61-es számú főútvonaltól a 66. számú főútvonalhoz csatlakozó összekötő út nyomvonalába esett, és a 61-es főútvonaltól, valamint a Kaposvár–Dombóvár közötti vasútvonaltól D-re helyezkedett el, 2001. szeptember–október között tártuk fel. A jelenlegi 61-es főútvonaltól és a Kaposvár–Dombóvár közötti vasútvonaltól É-ra legelő terület el, ezért e területen régészeti terepbejárást nem tudtunk folytatni. E területen az útépítő földmunkálatok során került elő régészeti lelőhely 2002. március 21-én. A munkálatokat haladéktalanul leállítottuk és megkezdtük az ásatást. A vasútvonal és a jelenlegi 61-es főútvonal közötti összekötő szakasz közötti útbővítés mintegy 250 m²-es területét 2002. március 22–23-án kutattuk meg. A jelenlegi 61-es számú főútvonaltól É-ra levő, úgynevezett taszári csomópont; a körforgalom, az ettől É-ra levő 61-es elkerülő út nyomvonalára (112 km-szelvény), valamint a K-i és a DNy-i lehajtóágak összesen 14 950 m²-es területén tártuk fel a 36. lelőhely É-i részét. Az ásatás 2002. március 28. és május 16. között zajlott.

Összesen mintegy 600 objektumot figyeltünk meg. A lelőhely egy lapos, a Kapos árteréből kiemelkedő dombhát D–DK–K-i részén helyezkedett el. Ennek kisebb, a K-i részén a mészbetétes edények népe kultúrája, a csomópont teljes területén a késő halomsíros-kora urnamezős kultúra, valamint a lelőhely É-i és Ny-i részén egy Árpád-kori település nyomai (árkok, szemetes-, tároló- és agyaggyerő gödrök, kemencék, tűzhelyek, cölöpnyomok) kerültek napvilágra. A lelőhely K-i részén a késő halomsíros-kora urnamezős kultúrához sorolható cölöpépületek nyomait figyeltük meg. Előkerült egy a kurdi horizonthoz sorolható bronzékszer kincslet is (benne 24 karperec, több bronzcsövecske, harang alakú ruhadísz). (Lásd a hátsó borítót!) A késő bronzkori objektumokban számos bronztárgyat (tűket, kést, tört) lel-

tünk. A lelőhely DNy-i részén egy, az ehhez a korszakhoz sorolható urnatemető részletét, 4 sírt dokumentáltunk.

Munkatárs: Molnár István.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

141. Kaposvár, Várdomb-dűlő

(Somogy megye) U, R, B

A 61-es út Kaposvárt elkerülő szakaszának 29. számú lelőhelye Kaposújlak határában található a falutól É-ra elterülő Várdomb-dűlőben, a Hetesi-árokknak nevezett vízfolyás Ny-i partján. Egy É-D irányú dombhát K-i szélé itt kb. háromszög alakú nyúlványban végződik, amely É-on és K-en meredek lejtővel éri el a halastóvá duzzasztott patakot. NyÉNy-on egy kisebb völgy választja el e hosszan elnyúló, É-D-i irányú dombháttól. Az építkezést megelőző feltárás során 2002. május 15. és november 13. között 29 000 m² területen 1454 objektumot tártunk fel.

A lelőhelyet elválasztó földűttől Ny-ra, az említett É-D-i irányú dombháton 10 350 m²-es felületen 207 objektum került elő. A késő neolit lengyeli kultúra egyetlen árokíve a szelvény Ny-i végében húzódott. A feltárt terület teljes hosszában megfigyelhetőek voltak a Pécel-Badeni kultúra elszórt gödrei. A Somogyvár-Vinkovci kultúrához köthetünk egy erődítésrendszerhez tartozó három, koncentrikus árokívet. A legbelső, I. számú árok szakasz aljából lemélyedő sírgödörben egy férfi zsugorított temetkezése nyugodott melléklet nélkül. A kora bronzkori telepobjektumok csak az árkokon belül helyezkedtek el. A telep szélé Ny-i irányban még kb. 300 m-ig húzódhat.

Ahogy a terepbejárás során is látszott, a telepnyomok a földűttől K-re lévő, a patak mellett emelkedő és két oldalról természetesen védett magaslaton sűrűsödtek, ahol 1247 objektumot tártunk fel. E terepviszonyokhoz igazodva alakították ki a lengyeli kultúra erődítésrendszerét, amelynek egyik körárához kívülről 7 „bástyaszerű”, félkör alakú árok szakasz kapcsolódott, párosával. Ennek a szerkezetnek egyelőre nem ismerjük párhuzamát! Elképzelhető, hogy a többszörös körárkok nem egy periódushoz tartoztak.

A Pécel-Badeni kultúra települése is erre a területre koncentrálódott. Feltártunk egy valószínűleg a tetőtartó cölöpökkel körbevett, kemencés, földbe mélyített építményt. Egy másik objektumhoz két kemence tartozott, sarkában emberi koponyát találtunk. Az 5 ép, cserépreteggel kirakott aljú kemence egyikét bemutatás céljára beszállítottuk a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumba. A legfontosabb jelenségek közé tartoznak még az emberi csontvázat, illetve maradványokat, koponyát tartalmazó gödörök, kultikus szarvasmarha-temetkezések. A telep Ny-i szélén lévő egyik gödörben szintén Ny felé „néző” bikakoponya volt. A K-i szélén található gödörben 9 halottat földeltek el, föléjük igen nagy mennyiségű hombártöredéket és 167,5 kg paticsot szórtak. Utóbbiak közül két bekarcolt díszű vakolatdarabot válogattunk ki.

A lelőhely objektumszámában, méretében, leletanyag mennyiségében legjelentősebb településrészlete, a Somogyvár-Vinkovci kultúra telepe itt más erődítéssel folytatódott. Egyetlen körárok két szakasza került elő, amelyek egymástól 240 m-re húzódtak. Összetartozásukat a légi felvételek is bizonyítják. E körárok és a Ny-i hármás árokrendszer azonban nem koncentrikus egymással. Lehetséges, hogy időbeli eltérés volt közöttük. A különböző kora bronzkori gödörök, tárolóvermek, agyagkitermelő-helyek szintén a körárkon belül helyezkedtek el. Sajnos földbe mélyedő, cölöpszerkezetes építményt, házat nem találtunk, esetleges meglétükre a patics- és vakolatdarabok utalnak. Az igen nagy mennyiségű leletanyag túlnyomórészt kerámiát, pl. több belső díszes tál kiegészíthető vagy összerakható darabját, ép tálrészét, szépen díszített palackokat, számos ép vagy kiegészíthető egyfűlű korsót tartalmaz. Három, agyagból formált, emberi lábat ábrázoló tárgy feltehetően egy edényhez tartozhatott. A helyi bronzművészetre három öntőforma-töredék és egy-két bronztárgy utal.

Az urnamezős kultúra kisebb települése, a többi korszakéval ellentétben, nem nyúlt el a magaslat Ny-i lejtőjéig. A telepobjektumokból egy kohó másodlagos helyzetű omladékát, a leletek közül díszített bronztűket érdemes megemlítenünk.

Munkatársak: Molnár István, Sipos Carmen régészek, Mészáros Szilvia, Szőke Gábor, Gyergyádes Tibor, Barta Gábor, Molnár László technikusok.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

142. Karancsság határa

(Nógrád megye) U, Á

Szennyvízvezeték fektetéséhez kapcsolódó megelőző feltárást végeztünk Karancsság külterületén. A 1,5 m-es rétegsorból több korszak leletei kerültek elő. A munkálatok során előkerült egy 10–11. századi település részlete, melynek legalább négy települési szintje volt megfigyelhető. A legfelsőből, amit a szántás megbolygatott, feltártunk egy földbe mélyített ház részletét. A 10–11. századi rétegek alatt a lengyeli kultúra korai fázisába tartozó két réteget figyeltünk meg. Az alsó szintből két zsugorított, ellentétes tájolású temetkezés került elő. Az 1. sírban négy edény volt elhelyezve mellékletként, a 2. sírban állatjártából került elő egy vadkanagyarlemez, ami feltehetőleg eredetileg mellékletként került a sírba. A mellékletek és az ellentétes tájolás alapján valószínűleg egy női és egy férfi sírról lehet szó. A lengyeli rétegek alatt a zselizi kultúra két településrétegét találtunk meg. Az agyaggyerő gödörökből igen sok festett edénytöredék került elő. A két legalsó szinten a későbbi korszakok által igen erősen megbolygatva, a dunántúli vonaldíszes kultúra kottafejes csoportjához tartozó leletek kerültek elő.

Az ásatáson részt vett Oravecz Dóra régészhallgató (SZTE).

BÁCSMEGI GÁBOR